

ZIEMIA CHEŁMIŃSKA ^[1]

Wysłane przez kdrzynska w wt., 2019-04-30 12:28

Nazwa i obszar regionu etnograficznego ziemi chełmińskiej pokrywa się z regionem historycznym o tej samej nazwie. Obejmuje dziś także ziemię michałowską i lubawską, które stanowiły niegdyś oddzielne jednostki. We wczesnym średniowieczu na terenie ziemi chełmińskiej funkcjonowała kasztelania chełmińska - z ośrodkiem w Chełmnie i michałowska z grodem w Michałowie. Pierwotny obszar regionu nawiązywał do tej pierwszej kasztelanii i zamykał się w widłach rzeki Wisły, Drwęcą i Osą, przynależąc do dzielnicy mazowieckiej. W XIII i XIV w., już za panowania Krzyżaków, nastąpił proces zrastania się ziemi chełmińskiej z sąsiednimi ziemiami. Region przekroczył więc granicze dotąd Jeziora Brodnickie i Drwęcę, obejmując tereny między rzekami Brynicą, Pisą i Rypienicą - ziemia michałowska oraz wzdłuż rzeki Wel - ziemia lubawska. Od czasów II Rzeczypospolitej ziemia chełmińska zaliczana była do Pomorza. Wieś tego regionu była nowoczesna, często murowana, z wyraźnym podziałem na osady typu dworskiego (folwarcznego) i wsie chłopskie (typu zagrodniczego). Uprawiano tu rośliny okopowe (buraki, ziemniaki) oraz pastewne, hodowano bydło. Stosunkowo ważną rolę odgrywało też rybołówstwo, zarówno wiślane, jak i jeziorne.

Budownictwo

W XIX w. i w początkach XX w. budownictwo ludowe ziemi chełmińskiej było zróżnicowane ze względu na stosowany materiał i konstrukcje ciesielskie. Dominowało drewno oraz konstrukcje szkieletowe wypełniane gliną. Tzw. mur pruski, czyli wypełnienie z cegieł, występowało dość rzadko. Na przestrzeni XIX w. budynki drewniane i gliniane zastąpiono murowanymi. Na ziemi chełmińskiej występowały 3 rodzaje zagród chłopskich: polska, fryzyjska, nazywana holenderską, oraz niemiecka. Powstały dość licznie budynki przemysłowe - olejarnie, młyny, folusze, tartaki, kuźnie. Krajobraz wiejski urozmaicały wiatraki - koźlaki, paltraki i holendry.

Strój i koronki

Strój ludowy ziemi chełmińskiej zanikł ostatecznie już w połowie XIX w. Można jedynie przypuszczać, iż miał wiele cech wspólnych ze strojem kujawskim i wielkopolskim. W odzieniu kobiecym występowały chustki wiązane z tyłu, czepce płócienne lub tiulowe, gorsety. Mężczyźni nosili wysokie kapelusze, granatowe spodnie, długie sukmany i czamary. Na terenie ziemi chełmińskiej wykonuje się współcześnie koronkę czółenkową (frywolitkę), uznawaną za pewien rodzaj twórczości ludowej, wywodzący się z działalności klasztorów żeńskich w Chełmnie i Łasinie. Dostrzega się także wpływy zachodnie - koronka czółenkowa dotarła tu, przez Niemcy, ze swego holenderskiego źródła.

Obrzędy i zwyczaje

Zwyczajem wigilijnym było pieczenie nowego latka – ciastek w kształcie konia, krowy, kury, które poświęcano i dawano zwierzętom, by się zdrowo chowały. W Popielec domownicy obsypywali się nawzajem popiołem. W Wielki Czwartek chłopcy wędrowali po wsiach z terkotkami, wyganiając złe moce. Przygotowywali też „żur” z błota i wapna do smarowania okien w domach, gdzie były panny na wydaniu. Miało to przypominać o rychłym końcu Postu. Wielkanocne pisanki farbowano w łupinach cebuli, buraków, oziminy, kory olchy. W Poniedziałek Wielkanocny dzieci chodziły po domach smagając gospodarzy gałązkami i recytowały wierszyki, za co otrzymywały jajka i pieczywo. W Noc Świętojańską młodzież zapalała beczki ze smołą, tańczyła wokół ognisk i puszczała wianki na wodę.

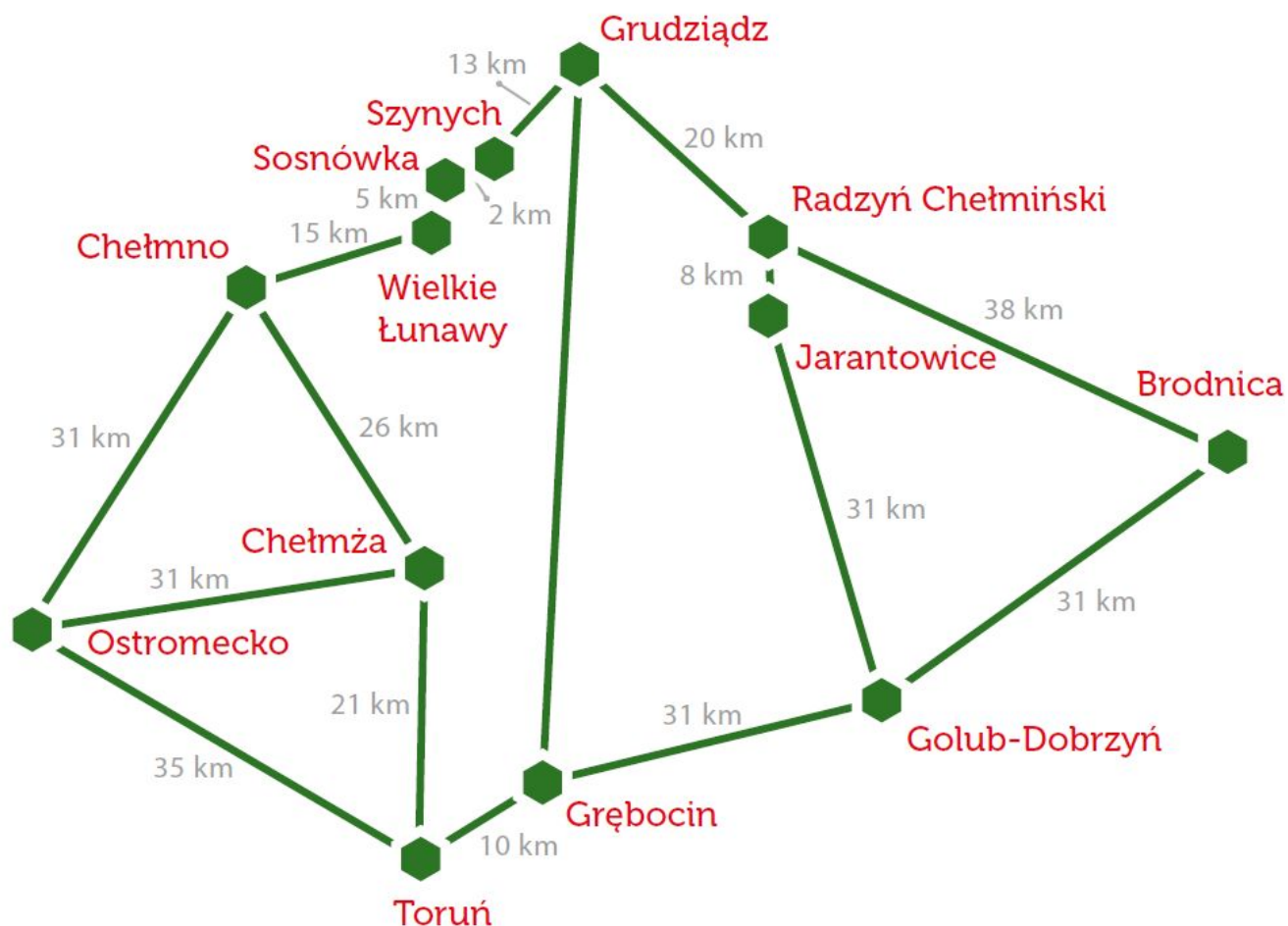
Kuchnia

Podlegała wpływom niemieckim, co widać w nazewnictwie: sznek, ajntopf, zupkartofel. Wśród potraw ziemi chełmińskiej dominowały zupy: żur na zakwasie z gruboziarnistej mąki, jarmuż z lebiody i kaszy, kwas – z kaszy i ziemniaków, gotowany na soku z kiszonej kapusty, zupa z brukwi. Z ziemniaków przygotowywano zagraj - potrawę z dodatkiem żytniej zacierki, zaprawianą octem, słoniną lub mlekiem albo popularne kluski jedzone do dziś z kapustą, skwarkami, a także dodawane do czerniny z kaczej krwi. Pojawiała się też często zupa owocowa (muza), ze świeżych lub suszonych owoców, a w Wigilię - kompot z suszu.

więcej w materiale źródłowym na www.nasze.kujawsko-pomorskie.pl [2]

Ziemia chełmińska

Zasobna bogactwem hanzeatyckich miast, wypalona czerwienią gotyku, wznosząca swe twierdze nad zielenią nadwiślańskich łąk. W zadumie menonickich cmentarzy przywołuje wielokulturowe dziedzictwo...

Brodnica

wyróżnia się trójkątnym rynkiem i 54-metrową wieżą, będącą pozostałością krzyżackiego zamku. Piwnice średniowiecznej warowni pełnią dziś funkcje muzeum. Miasto zawdzięcza rozkwit Annie Wazównie, która w 1605 r. objęła starostwo brodnickie. Stworzyła tu silny ośrodek intelektualny, szczytający się tolerancją religijną, gościła uczonych i pisarzy, których była mecenasem. Królowna zmarła w 1625 r. Ze względu na swe protestanckie wyznanie, do czasu pochówku w Toruniu, przez 11 lat spoczywała w krypcie na brodnickim zamku.

Chełmno

zaprasza na spacer wśród zabytków z czerwonej cegły. Poczujesz tu klimat średniowiecznego miasta o niezwykle bogatych dziejach. Chełmno szczyci się najdłuższymi zachowanymi w Europie murami obronnymi, sześcioma gotyckimi kościołami i gotycko-renesansowym ratuszem, który zdobi przestrzeń rynku. Dziś jest to siedziba Muzeum Ziemi Chełmińskiej, w której poznasz nie tylko ciekawą historię miasta, ale także postać światowej sławy chirurga, dra Ludwika Rydygiera, który w 1880 r. w Chełmnie przeprowadził pierwszą na świecie operację żołądka. W chełmińskiej farze przechowywana jest relikwia św. Walentego. To dzięki niej Chełmno nazywane jest „miastem zakochanych®”.

fot. E. Pawelec

Chełmża

zachęca do spacerów bulwarem łączącym przeciwległe brzegi Jeziora Chełmżyńskiego. Pochodząca z 1251 r. konkatedra pw. św. Trójcy jest jednym z najstarszych ceglanych obiektów na ziemi chełmińskiej. Na przestrzeni wieków świątynia gościła polskich królów, w tym Jana III Sobieskiego, który podarował kościołowi, zdobyty podczas odsieczy wiedeńskiej i zachowany do dziś, przerobiony na kapę, czaprak Kara Mustafy. Według legendy ukryty w świątynnym skarbcu ceramiczny kubek nie może ulec stłuczeniu. Grozi to bowiem zniszczeniem katedry.

Golub-Dobrzyń

każdego roku przyciąga walecznych rycerzy, którzy stają tu w szranki podczas Wielkich Międzynarodowych Turniejów Rycerskich. Areną ich zmagania jest wybudowany przez Krzyżaków, górujący nad miastem, zamek. W XVII w. krzyżacka twierdza stała się letnią rezydencją królowny Anny Wazówny, która uczyniła z gotyckiej warowni renesansowy pałac. Może uda ci się ją ujrzeć? Ponoć, odziana w białą szatę, przechadza się po zamkowych krużgankach.

Grębowcin

zaprasza do Muzeum Piśmiennictwa i Drukarstwa, w którym zgłębisz historię produkcji papieru i pergaminu, poznasz średniowieczne manuskrypty i techniki drukarskie z różnych zakątków świata. Muzeum mieści się w XIII-wiecznym, wzniesionym przez Krzyżaków, kościele pw. św. Barbary. Jego gotyckie wnętrza skrywają wyjątkowe, prywatne zbiory, w tym m.in. maszyny drukarskie – od słynnej prasy Gutenberga, przez prasę Toulouse-Lautreca po arystokratyczną „Kolumbijkę”, tysiące czcionek, utensyliów drukarskich, kopie średniowiecznych rzeźb, księgi, inkunabuły, a nawet kopię Biblii Gutenberga 1:1. Na warsztatach popróbujesz trudnej sztuki kaligrafii, pisania gęsim piórem i czerpania papieru.

Grudziądz

zachwyca panoramą zabytkowych spichlerzy wznoszących się na nadwiślańskiej skarpie. Ze szczytu zrekonstruowanej wieży Klimek, będącej niegdyś częścią krzyżackiego zamku, rozpościera się malowniczy widok na wstęgę Wisły. Odwiedź Muzeum im. ks. dr. Władysława Łęgi, by poznać historię miasta, a także tradycje związane z lotnictwem i polską kawalerią. Fort Wielka Księża Góra oraz XVIII-wieczna grudziądzka cytadela to jedne z najbardziej okazałych obiektów sztuki militarnej w Europie.

fot. P. Furman

Jarantowice

zadziwią cię drewnianą świątynią z dachem krytym... strzechą. Jej zastosowanie w obiekcie sakralnym to rzecz unikatowa w skali kraju. Kościół z 1785 r. pełnił rolę zboru ewangelicko-augsburskiego do roku 1945 r. Obecnie jest to rzymskokatolicki kościół filialny pw. św. Maksymiliana Kolbe.

Ostromecko

otworzy przed tobą bramy urokliwego Zespołu Pałacowo-Parkowego. Klasycystyczny Pałac Nowy wybudowano w latach 1832-1848. Jego rozległe tarasy prowadzą do malowniczego ogrodu angielskiego, składającego się z części ogrodowej i leśnej. Usytuowany na skraju wiślanej skarpy, otoczony ogrodem włoskim, barokowy Pałac Stary to rezydencja w stylu warszawskiego rokoka, wybudowana ok. 1730 r. W jego wnętrzach znajdziesz wyjątkową Kolekcję Zabytkowych Fortepianów im. Andrzeja Szwalbego.

Radzyń Chełmiński

już z daleka intryguje monumentalnymi ruinami krzyżackiego zamku. Jak ważną rolę obiekt pełnił w państwie zakonnym świadczy fakt, iż po klęsce na polach grunwaldzkich, właśnie tu wielki szafarz królewiecki, Jerzy von Wirsberg, zdeponował istotną część zakonnego skarbca, w tym osobiste srebra wielkiego mistrza Ulrycha von Jungingena. W zamkowych piwnicach urządzono trzy sale: biesiadną, muzealną i tortur. Tajemne znaki wyryte w murze są pamiątką po nagrywanym tu serialu „Pan Samochodzik i Templariusze”.

Sosnówka

przywołuje pamięć osadników olenderskich, którzy osiedlając się pod koniec XVI w. w Dolinie Dolnej Wisły, założyli tu jedną z pierwszych osad. Dziś pozostał po nich cmentarz założony ok. 1690 r. Wśród licznych nagrobków odnajdziesz te najstarsze...

Foto Daniel Pach

Szynych

zachwyca miłośników sztuki sakralnej. Kolebkowe sklepienie kościoła św. Mikołaja pokryte jest barokowymi malowidłami, powstałymi w 1764 r. Zwróć uwagę na czarny marmurowy obelisk upamiętniający pewien historyczny moment. W 1806 r., za rządów króla Fryderyka Wilhelma III, rząd Prus chciał powołać mieszkających tu menonitów do walki ze zbliżającymi się wojskami napoleońskimi. Jako, że wyznanie nie pozwalało im na służbę wojskową, wykupili się, wpłacając na potrzeby wojenne niebagatelną kwotę 30 tys. talarów.

Toruń

kusi słynnymi piernikami. To nie tylko aromatyczny korzenny smakołyk, ale także jeden z symboli dawnego hanzeatyckiego miasta i ważny element jego historii. W Toruniu istnieją dwa muzea poświęcone piernikowi. W Domu Mikołaja Kopernika poznasz sylwetkę i wielkie dokonania toruńskiego astronoma. W nieziemski wymiar przeniesie cię planetarium. Siedząc wygodnie w fotelu podbijesz bezkres wszechświata, poznasz gwiazdozbiory, odkryjesz tajemnice odległych planet i galaktyk. Toruński gotyk doskonale prezentuje się o każdej porze dnia i roku. Niezapomnianych wrażeń dostarcza turystom Bella Skyway Festival. To prawdziwa eksplozja światła! Fascynujące instalacje, wraz z zabytkową scenerią toruńskiej starówki, wyczarowują nowy obraz miasta. Koneserów sztuki militarnej przyciąga do Torunia Fort IV - doskonale zachowany obiekt forteczny z końca XIX w. W Muzeum Podróżników przeniesiesz się w odległe krańce świata. Zgromadzone tu zbiory pochodzą z wypraw Elżbiety Dzikowskiej i jej męża Tony Halika. Jeśli zmęczy cię gwar miasta - w jednej chwili możesz przenieść się na spokojną, polską wieś. W samym centrum Torunia przygarnie cię kameralny

skansen. W Muzeum Etnograficznym odwiedź stary chałupy, zabudowania gospodarcze, strażacką remizę, kuźnię i wiatrak. We wnętrzach zagród poznasz dawne przedmioty codziennego użytku. Wiejskiego klimatu z przełomu XIX/XX w. dopełniają przydomowe ogródki i przydrożne kapliczki. Istna sielanka w turystycznym centrum regionu!

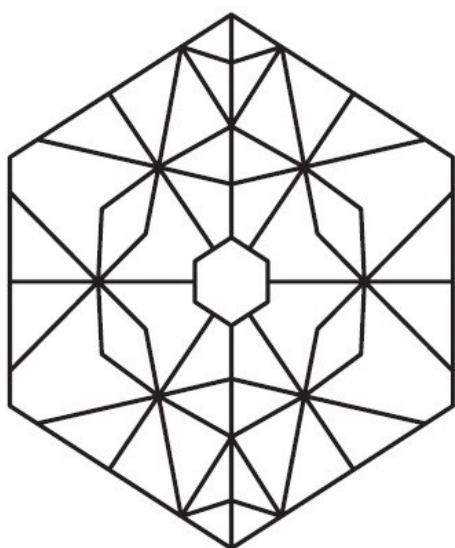

Wielkie Łunawy

to kolejny przykład ocalenia od zapomnienia pamięci po dawnych osadnikach z Holandii. Pierwszych menonitów sprowadzono do wsi w 1604 r. Dziś pamiątką po nich jest, założony w drugiej połowie XVIII w., cmentarz menonicki z zachowanymi stelami i charakterystycznymi żeliwnymi krzyżami.

Punkty pieczętkowe w konstelacji ZIEMIA CHEŁMIŃSKA:

Toruń

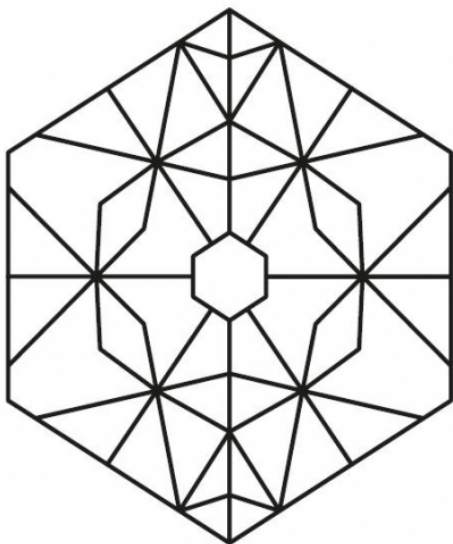
kujawsko-pomorskie
konstelacje dobrych miejsc

Rynek Staromiejski 25

maj-wrzesień

pn. - pt. 9 - 18

sb. - nd. 10 - 18

Toruń

Muzeum Etnograficzne

kujawsko-pomorskie
konstelacje dobrych miejsc

Muzeum Etnograficzne w Toruniu

ul. Wały gen. Sikorskiego 19

maj/czerwiec/wrzesień

wt., czw. 9 - 17

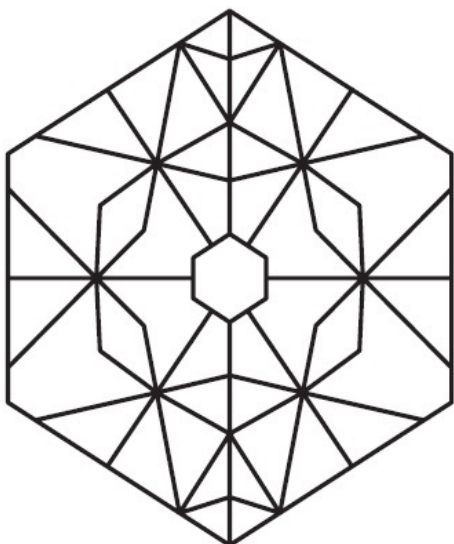
śr. 9 - 16

pt. - nd. 10 - 18

lipiec-sierpień

wt., czw. - nd. 10 - 18

śr. 9 - 16

Chełmno

kujawsko-pomorskie
konstelacje dobrych miejsc

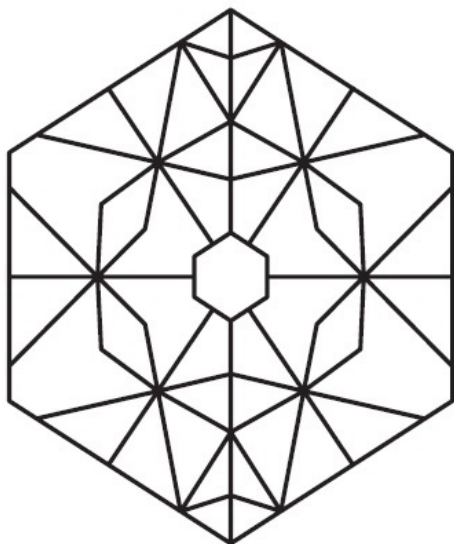
Chełmińska Informacja Turystyczna

Rynek 28, Chełmno

maj-wrzesień

pn. - sb. 8 - 16

nd. 11 - 15

Grudziądz

kujawsko-pomorskie
konstelacje dobrych miejsc

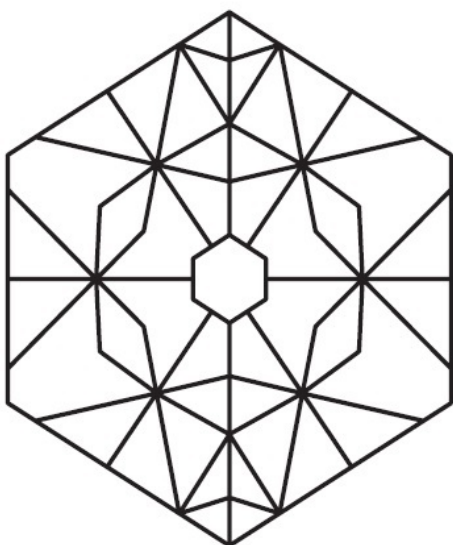
Informacja Turystyczna w Grudziądzu

Rynek 3-5

maj-wrzesień

pn. - pt. 8 - 17

sb. 10 - 14

Chełmża

kujawsko-pomorskie
konstelacje dobrych miejsc

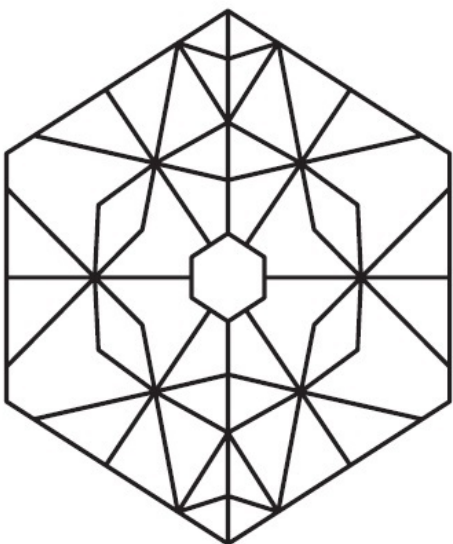
Punkt Informacji Turystycznej w Chełmży

ul. Tumska 12

maj-wrzesień

wt. - pt. 9 - 16.30

sb. 9 - 13.30

Brodnica

kujawsko-pomorskie
konstelacje dobrych miejsc

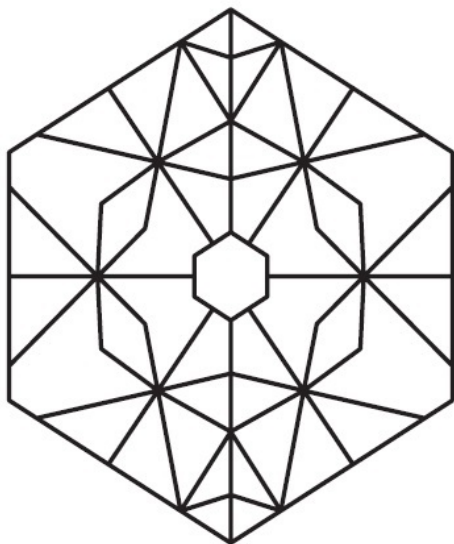
Informacja Turystyczna w Brodnicy

ul. Mały Rynek 4

1-14 maja i 16-30 września

wt. 8 - 16

śr. - pt. 8 - 15
sb. 9 - 15
nd. 10 - 14
15 maja-15 września
pn. - nd. 10 - 17

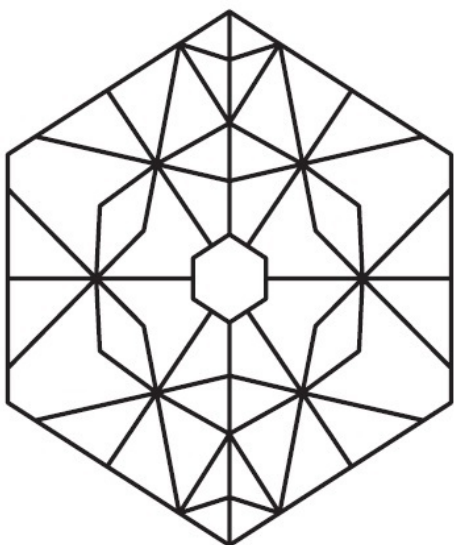

Zamek Golubski

kujawsko-pomorskie
konstelacje dobrych miejsc

Zamek Golubski - recepcja
ul. PTTK 13, Golub-Dobrzyń

maj-wrzesień
pn. - nd. 9 - 19

Grębocin

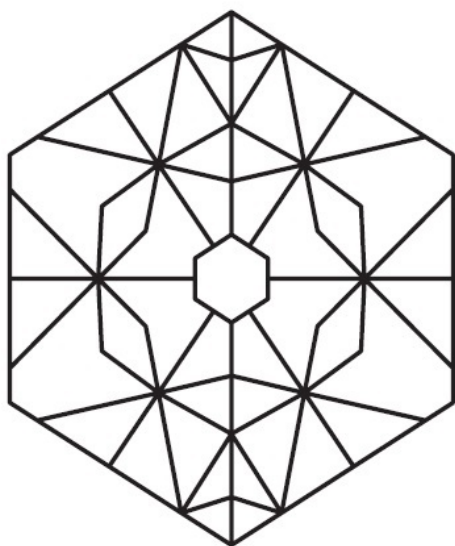
kujawsko-pomorskie
konstelacje dobrych miejsc

Muzeum Piśmiennictwa i Drukarstwa w Grębocinie
ul. Szkolna 31

maj/czerwiec/lipiec/wrzesień

pn. - pt. 9 - 15

sierpień - muzeum nieczynne

Ostromecko

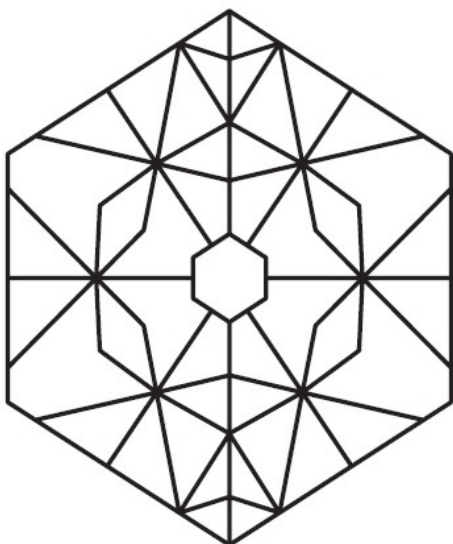
kujawsko-pomorskie
konstelacje dobrych miejsc

Pałac w Ostromecku - recepcja

ul. Bydgoska 9

maj-wrzesień

pn. - nd. 8 - 20

Radzyń Chełmiński

kujawsko-pomorskie
konstelacje dobrych miejsc

Zamek w Radzynie Chełmińskim

ul. Waryńskiego

maj-wrzesień

pn. - nd. 10 - 18

ZIEMIA CHEŁMIŃSKA

Język Polski

adres strony: <https://kujawsko-pomorskie.travel/pl/ziemiam-chelminska>

Odnosiniki

[1] <https://kujawsko-pomorskie.travel/pl/ziemiam-chelminska>

[2] <http://www.nasze.kujawsko-pomorskie.pl>